

Браконьєрство у Галичині кінця XIX – початку XX ст. стало суспільною проблемою. Його укорінення і розвиток можна пояснити низкою об'єктивних та суб'єктивних чинників, які формувались під впливом побуту, організації праці, відпочинку, етнічними та культурними традиціями тощо. Дослідження проблеми браконьєрства в організації рибальства не передбачена обсягами даної публікації. З огляду на це, надалі ця проблема може бути окремим напрямом у дослідженні державного регулювання мисливством в Україні.

☞ З наведеного вище можна зробити певні узагальнення і висновки.

Державне регулювання рибальською галуззю формувалось, здійснювалось і розвивалось під впливом суб'єктивних та об'єктивних чинників як складова розвитку суспільних відносин. Передумовою виникнення державного регулювання рибальства у Галичині стало прагнення суспільства організувати охорону природних і зокрема рибних ресурсів, які за причини суттєвого зменшення у природних водоймах і річках поголів'я риби, її неконтрольованого вилову, браконьєрства, інших причин вимагали захисту на державному рівні.

Аналіз державного регулювання рибальства у Галичині кінця XIX – початку XX ст. свідчить про те, що його організація і здійснення базувалися на поєднанні об'єктивних економічних законів розвитку суспільства, принципів охорони природного середовища, стимулювання розвитку права приватної власності на землю, організації державної дозвільної системи на право вилову риби.

Узагальнений досвід організації державного регулювання рибальства у Галичині вказує на те, що у порівнянні з його теперішнім станом в Україні є певні подібності та відмінності. Зокрема, у Галичині було встановлено охоронний час, під час якого не дозволявся вилов риби. В умовах України теж встановлено охоронний час, і він практично співпадає з охоронним часом у Галичині.

Оренда права вилову риби у ставках була прив'язана до чисельності поголів'я риби у водоймі, тоді як на даний час ця сума обчислюється від балансової вартості рибальського господарства.

Право власності на рибу закріплювалось за власником земельної ділянки, по якій протікає річка, тоді як на даний час рибні ресурси є природними ресурсами, що належать народу і, для їх використання передбачено отримання ліцензій (крім випадків аматорської або спортивної риболовлі).

Порівняння досвіду державного регулювання рибальства у Галичині кінця XIX – початку XX ст. з аналогічним досвідом в умовах сучасної України дозволяє зробити припущення, що в питаннях організації і здійсненні державного регулювання у галузі вітчизняного рибальства залишаються невирішуваними можливості організаційних, правових, інституційних, людських ресурсів. Їх використання у контексті історичного досвіду може сприяти формуванню об'єктивних умов для відновлення природних ресурсів України і рибних ресурсів зокрема.

Історичний досвід державного регулювання рибальства є багатограним і різноманітним. З огляду на це, його подальше дослідження, на нашу думку, слід здійснювати у напрямі впливу громадянського суспільства на процес формування державного регулювання рибальства як складової мисливського господарства.

Література.

1. Till E. Wykiad prawa rzeczowego ausriyackiego (prawo wlasności, prawo siuebności i prawo zastawu). T.II.,

wyd. drugie – Lwyw: Nakładem księgarni Seyfartha i Czajkowskiego, 1892. – P. 177–184.

2. Stkiyński J. Prawo prywatne polskie. – Warszawa: Drukarnia banku polskiego, 1851. – P. 251–252.

3. Maciejowski W. M. Historia prawodawstw sioiacskich. 2-e wyd. T. IV. – Warszawa: Drukarnia K. Kowalewskiego, 1862. – P. 507–511.

4. Мейер Д. И. Русское гражданское право. – 3-е изд., исп. сообразно определениям новейшего законодательства. – С.-Петербург: Из-ние Н.Тиблена, 1864. – С. 335–339.

5. Гуцульщина: історико – етнографічне дослідження. – Київ: Наукова думка, 1987р. – С. 232–233.

6. Ustawa z dnia 19.listopada 1882 o niektyrych ьrodkach ku podniesieniu rybactwa na wodach ьrydkrajowych // Jowiec. – 1883. – № 10. – P. 155–156.

7. Till E. Wykiad prawa rzeczowego ausriyackiego (prawo wlasności, prawo siuebności i prawo zastawu).T.II., wyd. drugie – Lwyw: Nakładem księgarni Seyfartha i Czajkowskiego, 1892. – P. 177–184.

8. Wiedza i iycie. Serya IV. – Tom VII. – Lwyw-Warszawa : Wydawnictwo zwiNzku naukowo-literackiego we Lwowie, 1910. – P. 43–55.

9. Kilka siyw o ryboiowstwie i rybach Prutu // Jowiec. – 1879. – № 5. – P. 69–70.

УДК 378.1(4єс)

Надія Кірєєва

ІСТОРИКО-ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ СИСТЕМ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ КРАЇН ЄС: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

У статті розглядається проблема підвищення автономії і самостійності для ВНЗ України. Розглянуто та проаналізовано системи вищих навчальних закладів країн ЄС та їх автономію. Окреслено напрями реформування системи вищих навчальних закладів, щодо автономії ВНЗ.

Ключові слова: вищі навчальні заклади, якість освіти, система освіти, автономія, конкуренція, Європейський простір вищої освіти.

☞ Теперішня система вищої освіти балансує між класичною (професійною) і некласичною (або ліберальною) моделями. Класична модель пов'язана з масовою підготовкою кадрів, у якій людина функціонує як матеріал, що підлягає опрацюванню, а некласична – зосереджує увагу на значущості розвитку особистості, втративши контроль за якістю професійної складової. Питання про автономію ВНЗ в Україні є актуальним вже досить давно, зокрема, передбачає надання більшої самостійності ВНЗ. Проте, коли ВНЗ почали виходити на рівень міністерств і відомств, звіди пішли зауваження, що багато що в пропозиціях ВНЗ суперечить чинному законодавству. Освіта перетворилася на інструмент реалізації насамперед соціальних, а не спеціально-професійних запитів, а проблематика, пов'язана з автономією ВНЗ, залишається досі актуальною.

© Кірєєва Н.С., 2011.

↪ Проблеми, пов'язані з системою освіти, досліджують такі вітчизняні науковці, як: В. Андрущенко, І. Бабин, І. Богачевська, Я. Болубаш, В. Грубінко, М. Карпенко, В. Кремін, К. Левківський, О. Локшина, О. Ляшенко, С. Майборода, О. Овчарук, О. Савченко, М. Степко, Ю. Сухарніков, Л. Шевченко, В. Шинкарук, Ю. Якименко та ін.

↪ Проблеми ВНЗ та системи освіти загалом, є предметом дослідження багатьох наукових праць вітчизняних і зарубіжних дослідників. Проте недостатньо, на наш погляд, приділено уваги питанню автономії ВНЗ, яку необхідно розширювати. Оскільки якість навчання в ВНЗ визначається основним показником якості роботи вищого навчального закладу, тобто затребуваністю випускників певного вишу на ринку праці.

↪ Формулювання цілей статті (постановка завдання). Дослідження полягає у розгляді та аналізі систем вищих навчальних закладів країн ЄС та їх автономії, окресленні напрямів модернізації національної вищої освіти та посилення ролі автономії ВНЗ України.

↪ Розвиток освіти вимагає надання ВНЗ повноважень діяти згідно з керівним положенням автономії з відповідальністю. Будучи автономними і відповідальними юридичними особами, освітніми та громадськими організаціями, вони підтверджують свою відданість принципам Великої хартії університетів, прийнятої 1988 року, зокрема, принципу академічної свободи. ВНЗ, зокрема, університети, мають бути спроможними формувати свої стратегічні цілі, визначати першочергові завдання в освіті та дослідженнях; спрямовувати свої ресурси на саморозвиток, складати програми навчання та формулювати свої критерії підбору викладацького складу та прийому студентів. Європейські вищі навчальні заклади здатні працювати в умовах конкуренції у своїй країні, Європі та світі, але для цього їм вкрай потрібна свобода управління, необхідна і сприятлива регулятивна база та достатнє фінансування. Якщо належних умов не буде, вони будуть поставлені в нерівне становище щодо питань співпраці та конкуренції. Процеси Європейського простору вищої освіти залишаться нереалізованими або призведуть до нерівної конкуренції, якщо надмірне регулювання, адміністративний та фінансовий контроль вищої освіти у багатьох країнах залишаться без змін. Конкуренція між ВНЗ сприяє якості навчання, проте не виключає співпраці та не зводиться до комерційного її розуміння.

Найстаріший у світі університет створений у Болоньї у 1088 р., за ним виникли заклади в Падуї (1222 р.) і Неаполі (1224 р.). Університет в Неаполі вважається першим у світі державним університетом. Створені вільними університети потрапили під державний контроль після 1859 року. Реформа Gentili (1923 р.) зробила наголос на наукових завданнях університетів, дипломи яких стали лише академічними. Для професорсько-викладацького складу ввели державні екзамени для отримання фахових документів, одночасно зросла автономія університетів. У післявоєнний період довго відбувались дискусії про напрями змін освіти, а плани почали здійснюватися лише після студентських заворушень кінця 60-х років. У 1969 р. було впроваджено безекзаменаційний вступ усіх випускників зі шкільним атестатом в університети, що врешті спричинило переповнення аудиторій й ускладнило роботу викладачів. В останні роки до вищої освіти переходять 63–67% випускників 13-річної середньої школи [1].

Рівновага сил реформаторів і консерваторів в Італії зумовила винятково малу швидкість змін в її освіті. Активна участь Італії в Європейському союзі примусила країну розпочати зближення своєї освіти з типовими для Європи зразками: вперше була запроваджена аспірантура і наукове звання доктора наук, аналогічного до Ph.D. З 1990 р. запровадили короткі спеціалізовані університетські програми (2-3 роки) з заключним університетським дипломом (Diploma universitaria), а закон 1993 р. додатково розширив автономію університетів.

Більшість вищих навчальних закладів в Італії є державними. Університети з навчальними і науковими програмами перебувають під управлінням Міністерства університетів і науково-технологічних досліджень, завдання якого: планувати і здійснювати розвиток наукових досліджень; складати трирічні плани розвитку університетів; розподіляти кошти між закладами згідно з критеріями закону; координувати участь Італії у міжнародних програмах.

Національна Рада університетів, що діє з 1979 р., є консультативним органом, де представлені кілька інших національних рад (економіки і праці, науки, культури тощо). Інші консультативні органи зокрема, є під егідою міністерства: Національна Рада з науково-технологічних пошуків, Постійна конференція ректорів італійських університетів тощо. Всього в Італії налічується 65 закладів університетського рівня державних і недержавних (вільних), що самоуправляються, але мають офіційне визнання і дипломи, працюють за програмами державних й інспектуються Міністерством освіти [2].

Найстаріший університет Німеччини розташований у м. Гейдельберг. Він був створений в 1385 р., відповідно до паризької моделі, за якою імператор чи папа надавали корпорації викладачів і студентів право вивчати теологію, право, медицину і філософію. У 1700 році в Німеччині було майже 40 університетів, що готували державних чиновників. Пізніше кількість закладів зменшилася через злиття чи ліквідацію, а їх робота занепала внаслідок застарілих програм.

«Нові» університети з'явилися впродовж XVIII століття. У них почали вивчати і природничі науки, викладаючи не латиною, а німецькою (Halle, 1694 р.; Göttingen, 1737 р.; Erlangen, 1783 р.). Найглибші реформи вищої освіти, названі «неогуманістичними», відбулися у Німеччині в XIX столітті. В Берліні створений у 1809/10 н.р. університет, в основу діяльності якого закладено наступні принципи: широка автономія при державному фінансуванні, самоуправління групи керівників кафедр (ординаріїв), наголос на вільних дослідженнях без вузького практичного спрямування, відмінність університетської освіти від шкільної та від суто професійної підготовки. Усе це стало основою автономії викладання для професорів та поєднання науки й навчання для студентів [3].

Другим наслідком реформ стало створення технічних університетів для розвитку прикладних наук, що не викладалися ні в «нових» університетах, ні в Берлінському університеті. Ці заклади довго боролися за отримання університетського статусу. У період різкого розширення системи освіти після Другої світової війни до закладів вищої освіти перейшли вищі фахові школи, дипломи яких лише нещодавно впритул наблизилися до університетського рівня. Після об'єднання у 1992/93 н. р. в Німеччині стало 318 закладів вищої освіти різного рівня. Усі ці заклади поділяються на наступні групи: університети (класичні, технічні, загальноосвітні), а також спеціалізовані заклади університетського рівня

– вищі школи для підготовки вчителів, теологів, лікарів тощо (група А); вищі фахові школи зі спеціалізованою фаховою підготовкою (група В); вищі школи (коледжі) мистецтв і музики (група С) [4].

На території Іспанії спалахи розвитку освіти припали на період Римської імперії, арабського завоювання, вісім вищих закладів існували (у IX столітті), формування централізованої монархії і Відродження. Наступні століття супроводжувалися посиленням державного контролю над університетами. Лише демократичний закон 1970 р. повернув університетам належний рівень автономії (статут, управління, використання бюджету, зміст програм і форми навчання, добір кадрів) і започаткував реформу освіти.

З цього часу система освіти Іспанії перебуває у постійній перебудові з метою досягнення європейських стандартів. Є також підстави вважати, що це завдання буде реалізовано після завершення третього циклу реформ уже після 2000 року. Впродовж 80-их років кількість студентів подвоїлася і сягала 1,378 млн осіб, з яких понад 30 000 є іноземцями. Для задоволення величезного попиту Міністерство освіти і наук займається загальною координацією, має право визнання національних дипломів і вчених звань. Ця тенденція збільшила кількість викладачів, але їх все ще надто мало; один викладач на 24 студенти. Урядова політика скерована на стимуляцію розвитку приватного сектору освіти, який менше обтяжує бюджет, ніж державні заклади. Міністерству у плануванні й координації допомагає значно впливовіша Університетська рада, яка об'єднує ректорів ВНЗ, представників урядів провінцій і включає 15 незалежних експертів, відповідаючи за оцінювання всього сектору вищої освіти й окремих закладів [5].

Університети Іспанії мають складну структуру і надають курси, програми й кваліфікації різного рівня. Факультети (Facultad Universitaria) пропонують програми тривалістю 4-5 років з присудженням повного диплома (Licenciado). Вищі технічні школи (Escuela Técnica Superior) після 4-5 років навчання присуджують дипломи вищих інженерів. Університетські (Escuela Univers.) і інженерно-технічні (Escuela Técnica de Ingeniería) школи надають дипломи після трьох років навчання. До сектору неуніверситетської вищої освіти входять інститути, що надають два види дипломів: еквівалентний до університетських (Diplomado or Licenciado) за умови виконання програм, подібних до університетських (А) і нижчий від університетських диплом простіших програм мистецьких фахів (Б) [6].

Перші навчальні заклади у Франції відносяться до римського періоду, й деякі вищі заклади такі, зокрема медична школа в Монпельє, існували ще в кінці першого тисячоліття нашої ери. Проте лише Паризький університет, створений на початку XIII сторіччя, став зразком для всієї Європи в організації вищого навчання і підготовки фахівців вищого тогочасного рівня.

У XVI столітті Франція мала 22 університети, надмірна традиційність яких примусила владу створити заклади з технічними та науково-природничими напрямками. Велика революція знищила всі королівські університети, і майже століття Франція обходилася без цього виду ВНЗ, які відновились у 1896 р. Історичні події зумовили виняткову складність системи вищої освіти Франції, де університети з десятками тисяч студентів поєднуються з мікроскопічними закладами. «Студентська революція» кінця 60-х років з осередком у Сорбонні призвела до істотного реформування насамперед університетів, що визначило основні риси сучасної вищої освіти

Франції, зокрема, високий рівень централізації системи освіти. На противагу цьому створена група впливових громадських органів й асоціацій консультативного плану, з яких Національна рада з вищої освіти і досліджень (CNESER) і Конференція президентів університетів є основними. Вони активно співпрацюють з Міністерством освіти. Детально описати французькі ВНЗ досить складно, оскільки їх набагато більше, ніж в інших країнах. У довідниках Європейського союзу вказуються аж 1877 закладів. До вищої освіти відносилося близько 80 університетів. Чверть студентів навчається у приватному секторі, який налічує п'ять університетів. Державні університети поглинають майже 2/3 студентів країни, і більшість з них – великі заклади з десятком і більше тисяч студентів, що мають адміністративну і наукову ради, раду викладачів і студентів й керуються президентом, якого на п'ять років обирають ці три ради [7].

Історія вищої освіти Польщі досить тривала, бо перший університет заснований у м. Кракові ще у 1364 р. За часів розквіту країни у XVI-XVII століттях виникли університети: у Вільно в 1578 році, у Варшаві у 1816 році, політехнічний інститут у 1826 році. Періодами активного розширення вищої школи двічі були післявоєнні роки XX століття, у першому випадку модель освіти була німецькою, в другому – радянською.

Упродовж останніх років вища освіта Польщі розвивається відповідно до демократичної європейської моделі: заклади вищої освіти отримали значно вищий рівень автономії та право приймати частину студентів з оплатою навчання. Навчання у державних закладах безкоштовне для вступників за конкурсом у межах лімітів, якщо вони виконують програму. З 1995 року у Польщі було 11 державних і 1 приватний університети класичної моделі, 15 технічних університетів і 2 інститути, 6 академій економіки, 11 медичних академій, 17 шкіл мистецтв і 6 вищих закладів навчання з фізкультури і спорту. Недержавних закладів вищої освіти було 84, з яких 9 мали право надавати кваліфікацію «магістр». Системою вищої освіти керують Міністерства, яким підпорядковані найбільші (державні) заклади. З ними співпрацює Центральна Рада з вищої освіти, що складається з обраних представників ВНЗ і наукової громадськості (35 професорів, 10 вчителів, 5 студентів), яким закон надав чималі наглядові права, оскільки без згоди ради не розподіляються кошти бюджету і не виходять міністерські накази. Вища освіта Польщі складається майже виключно із закладів університетського рівня. У довідники входять наступні типи ВНЗ: університети, які практично автономні в усіх питаннях внутрішньої і зовнішньої діяльності, включаючи введення нових факультетів чи спеціальностей; політехнічні і вищі технічні університети; медичні академії; сільськогосподарські академії; економічні академії; вищі педагогічні школи; вищі академії мистецтв, до яких відносяться, музичні, театральні, художні, кіно; академії фізичного виховання; морські школи; теологічні академії; неурядові і приватні заклади [8].

Структура ВНЗ аналогічна нашій: факультети на чолі з деканом і радами включають кафедри й інститути. Законом керує ректор і виборний сенат, представництво студентів у радах і сенаті сягає 12–20%.

Університети Великої Британії, засновані на початку XIII століття в Оксфорді й Кембріджі для навчання еліти, покликаної слугувати Богу і державі. Вони кілька століть репрезентували всю її вищу освіту, адже наступні з'явилися після 1830 р. під тиском суспільних вимог, створених індустріальною революцією й новими

потребами країни. У ХХ столітті статус університетів отримали коледжі, які готували молодь до складання випускних іспитів у Лондонському університеті, вища освіта країни була елітарною й охоплювала надто малий відсоток молоді.

Розширення вищої освіти настало відразу після перемоги у Другій світовій війні. Тоді за порівняно короткий час кількість університетів подвоїлася, а їх контингент зріс ще більше. З кінця ХІХ століття в Великій Британії працювали технічні коледжі, але їх дипломи вважалися нижчими від академічного стандарту університетів. З 1956 р. зі створенням Національної ради з присудження академічних звань дипломи закладів технічного сектору вищої освіти підняли до рівня бакалаврських. Близько століття вища освіта Великої Британії була взірцем бінарної моделі. Лише Акт (Закон) 1992 р. надав технічним інститутам статус університетів, відтоді два сектори злилися в один, однак відмінності між технічними і рештою університетів залишилися значними. Всі університети Великої Британії мають високий рівень автономії у визначенні курсів, програм і методів навчання. Загальну політику у вищій освіті здійснює Міністерство освіти й науки шляхом розподілу фінансових і матеріальних ресурсів. Посередницькі функції між урядом та університетами покладені на три ради університетських фондів Англії, Шотландії та Уельсу. Консультативним органом в оцінюванні є Комітет ректорів, який з 1992 р. перейменованій на Комітет з якості вищої освіти. У Великій Британії налічується близько 440 закладів вищої освіти. Для того, щоб ВНЗ відповідав статусу університету, він повинен виконати вимогу Закону 1992 р. і налічувати не менше 4000 студентів, з них – понад 3000 на денному навчанні за програмами університетського рівня. Визнання професійних кваліфікацій здійснюється, як правило, певними асоціаціями, що встановлюють для більшості регульованих фахів дуже жорсткі вимоги. Визначальну роль в сучасній вищій освіті Великої Британії відіграє Відкритий університет, що став зразком для запозичення в усьому світі. Кількість студентів у ньому перевищує 200 000. Він фактично став міжнародним закладом, присуджені ним кваліфікації (В або А) отримують понад 6000 осіб щороку [9].

На території сучасної України заклади освіти мають довгу історію, що датуються початком нашої ери (школи у грецьких колоніях), проте несприятливі історичні умови спричинили те, що вища освіта в Україні виникла пізніше, ніж у Західній чи Центральній Європі. Першим закладом університетського рівня стала Києво-Могилянська Академія, коріння якої сягає 1615 року. У тому ж столітті з'явився й Львівський університет, створений у 1661 році. Наступні ВНЗ створені у ХІХ столітті під тиском економічних і політичних потреб. Незалежна Україна успадкувала від зниклого СРСР середню за якістю систему суто державної вищої освіти, у цьому складі: 12 університетів, 3 академії, 3 консерваторії та 138 спеціалізованих інститутів. Переважну більшість випускників цієї системи отримували дипломи з інженерно-технічних чи технологічних профілів. Проте кількість економістів і правників була набагато меншою, ніж у демократичних країнах з аналогічними показниками розвитку промисловості.

Трансформація освіти на законодавчому рівні почалась після проголошення незалежності. У червні 1991 році прийнятий Закон про освіту. У цьому ж році в грудні створене Указом Президента об'єднане Міністерство освіти, яке зробило багато кроків для ліквідації державної монополії на надання освітніх послуг, розвитку ав-

тономії освітніх закладів, створення умов для розквіту національної самосвідомості і культури всіх національностей в Україні. Невдовзі виникли ВНЗ недержавного підпорядкування. Істотний негативний вплив на діяльність і розвиток вищої освіти мала економічна криза й надто низькі обсяги фінансування державних ВНЗ [10].

На початок 1996 року державний сектор вищої освіти склали 184 заклади і п'ять їх філій, підпорядкованих 13 міністерствам чи іншим структурам, з яких 108 закладами і 3 філіями керувало Міністерство освіти. Класичних і спеціалізованих університетів стало 64, академії – 36, інститутів – 84. У недержавний сектор входило 89 ліцензованих закладів різного розміру, переважна більшість яких готували молодь з 2-3 фахів, як правило, менеджменту і бізнесу. За даними Держкомстату України у 2010/11 навчальному році в державі функціонує 854 ВНЗ. В Україні в поточному році 700 тис. ліцензованих місць у ВНЗ [11].

До 1992 р. до закладів вищої освіти на території України відносилися лише університети, політехнічні інститути, спеціалізовані інститути. Підготовка фахівців здійснювалась у них переважно з одного фаху: педагогіки, медицини, гірничої справи, сільського господарства тощо.

У 1992 р. всі заклади, які навчають молодь після закінчення повної середньої освіти, були формально визнані в Україні вищими (higher education). Нова номенклатура ВНЗ стала вдвічі ширшою: професійні і технічні училища, технікуми, коледжі, інститути, консерваторії, академії, університети, включивши заклади, які у більшості розвинених країн входять до структури середньої загальної і професійної освіти.

Закон про освіту у новій редакції від 23 березня 1996 р. запроваджує чотири рівні акредитації, а також ієрархію дипломів і академічних звань: I рівень – технікуми й подібні до них училища й школи, що готують молодших спеціалістів; II рівень – коледжі, які готують бакалаврів, якщо мають відповідний рівень чотирирічної програми навчання студентів, котрі отримали повну середню освіту; III і IV рівні – університети, академії, інститути, які готують бакалаврів і спеціалістів (заклади рівня III), а також магістрів (заклади рівня IV) [12].

Структура університетів і закладів подібного рівня залишається без особливих змін. Основною одиницею є кафедра. Кафедри разом з іншими розділами, лабораторіями, відділами групуються у факультети, назви яких відповідають ширшій дисципліні чи групі дисциплін. Факультетом керує виборний декан, якому допомагає рада, до складу якої входять завідувачі кафедрами, представники викладачів, студентів і допоміжного персоналу. Великі ВНЗ часто мають дослідні інститути, які, хоч і діють у складі певних факультетів, але безпосередньо підпорядковуються не декану, ректору чи проректору, центри (департаменти) тощо. Керівництво управління ВНЗ складається з ректора чи директора, який обирається і утверджується вищою інстанцією на п'ятирічний термін. Великі ВНЗ можуть мати кілька спеціалізованих вчених рад для розгляду кандидатських і докторських дисертацій за своїми профілями і присудження відповідних наукових звань.

➤ У ході модернізації системи вищої освіти України необхідно на законодавчому рівні врегулювати подальший розвиток освіти, тобто посилити роль і відповідальність держави за стан самостійності справ у вищій освіті. Цей процес повинен проходити одночасно із підвищенням автономії ВНЗ, що є першочергово для університетів. Передусім йдеться про зміни до За-

кону «Про освіту», в якому необхідно збільшити фінансування освітньої галузі до 10% від ВВП з державного бюджету. Крім цього, варто було б підвищити автономію ВНЗ та демократизацію їхнього самоврядування. Вищі навчальні заклади, університети мають стати центрами політичного, економічного і культурного життя України. Справжній економічний підйом і культурне зростання країни розпочнуться з підвищення ролі і місця вищої школи в житті суспільства і держави.

Література.

1. Structure of education system in Italy. [Електронний ресурс] – Режим доступу: // <http://www.euroeducation.net/prof/italco.htm>
2. Higher Education in Italy [Електронний ресурс] – Режим доступу: // <http://www.asie.unimelb.edu.au/italy/hegenitaly.html>
3. Higher Education in Germany [Електронний ресурс] – Режим доступу: // http://www.intstudy.com/study_abroad/livfiles/andsa4104.htm.
4. European University Institute - Germany, Academic Career Structure [Електронний ресурс] – Режим доступу: // http://www.eui.eu/Program_mesandFellowships/AcademicCareersObservatory/AcademicCareersbyCountry/Germany.aspx.
5. Higher education in Spain [Електронний ресурс] – Режим доступу: // http://www.expatica.com/es/education/higher_education/higher-education-in-spain-1896.html
6. Structure of education system in Spain [Електронний ресурс] – Режим доступу: // <http://www.euroeducation.net/prof/spainco.htm>.
7. Structure of education system in France [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.euroeducation.net/prof/franco.htm>.
8. Structure of education system in Poland [Електронний ресурс] – Режим доступу: // <http://www.euroeducation.net/prof/polaco.htm>.
9. The system of higher education in Great Britain - Britannica [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/265464/higher-education/284184/The-system-of-higher-education-in-Great-Britain>.
10. Вища освіта України і Болонський процес: Навчальний посібник / За редакцією В. Г. Кременя. [М. Ф. Степко, Я. Я. Болюбаш, В. Д. Шинкарук, В. В. Грубінко, І. І. Бабин]. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2004. – 384 с.
11. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
12. Законом України від 23 березня 1996 року № 100/96-ВР. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0792-98>.

УДК 342.7

Лариса Новак-Каляєва

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ В ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИЦІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

© Новак-Каляєва Л.М., 2011.

Досліджуються окремі аспекти наукової розробки аргументації прав людини у науковій літературі сучасності з метою обґрунтування значення, обсягу, суті, статусу прав людини та необхідності їх дієвого захисту в практиці державотворення та державного управління, взаємозв'язку і взаємообумовленості прав людини, демократії та державного управління.

Ключові слова: права людини, демократія, демократичне державне управління, захист прав людини.

☞ Людський вимір правового статусу особи, визнання в управлінській парадигмі та практиці пріоритету загальнолюдських цінностей мають становити передумову методології формування і реалізації державної політики захисту прав та основних свобод людини в демократичному суспільстві [1, с. 94]. Ідея прав людини, сформульована ще в сімнадцятому столітті в традиції природного права, розроблена в американському Білі про права та французькій Декларації прав людини і громадянина, лише у двадцятому столітті стала дієвим міжнародним нормативним документом у сфері захисту прав людини. Людство повинне було пережити усі жахи Другої світової війни, щоб дійти згоди щодо необхідності легітимації та уведення обов'язку захисту прав людини у повсякденну практику державотворення та державного управління.

Загальна декларація прав людини, прийнята резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 р., перетворила цю ідею на критерій цивільних стосунків людей, легітимності держав і формування національних і міжнародних документів і відносин у правовому та політичному контексті [2]. Усвідомлення світовою громадськістю практичної значимості захисту прав людини у її повсякденному житті не було однозначним, одномоментним актом, натомість обумовило напружену діяльність кількох поколінь людей та міжнародних інституцій упродовж наступного півстоліття.

☞ У сучасному світі значної ваги набувають національні та міжнародні, державні та недержавні організації, що виступають проти порушення прав людини й обстоюють їхнє дотримання державами на національному та наднаціональному рівнях. Проблема захисту прав людини перестала бути тільки декларацією, здобула загальне визнання й набула глобального значення в політиці, філософії, теорії права та практиці державного управління в усьому світі, що обумовлює актуальність та основні аспекти теми.

☞ Будь-які системи ідей, наукових знань державного управління, що виконують в житті людей функцію певних теоретичних моделей управлінської діяльності, в яких... відображається істинність останньої будуються на основі певних понять, категорій, які відіграють у суспільній предметно – практичній діяльності і, зокрема в науці, роль засобу осягнення того, чи іншого предмета.

☞ Різноманітні управлінські ідеї, поняття і категорії становлять зміст управлінських знань, метою яких є, зокрема, розкриття сутності й змісту реальних управлінських відносин [1, с. 89]. Свобода, гуманність і справедливість являють собою головні критерії оцінки демократичності сучасного державного управління. Серед вітчизняних дослідників проблемами демократії, державного управління та його демократизації в сучасних умовах займалися, зокрема: В. Бакуменко, М. Гуренко, А. Колодій, П. Петровський, В. Селіванов, О. Скрипнюк, В. Цветков; серед російських авторів – В. Д. Бабкін, Ю. Лобода, В. Нерсисянц, П. Рабінович.

Постановка проблеми

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Мета